

14/06/2022
ט"ו בסיון תשפ"ב

תמונת מצב' תשפ"ב

תקציר ממצאי הערכה חיצונית בשפות אם לכיתה ד'

רקע

בשנת הלימודים תשפ"ב התקיימה הערכה חיצונית בשפות אם עברית וערבית לתלמידי כיתות ד'. הערכה זו היא חלק ממודל 'תמונת מצב', המשלב הערכה פנימית בית ספרית, הערכה חיצונית של הישגים לימודיים, אקלים חינוכי וסביבה פדגוגית, ונתוני הקשר בית ספרי במטרה לספק תמונת מצב בית ספרית מקיפה.

ההערכה החיצונית בשפות אם לכיתה ד' נועדה להעריך את רמת השליטה של התלמידים במיומנויות השפה ואת עמדותיהם ביחס ללימודי השפה, והיא מבוססת על היכולות שתלמידים אמורים להפגין על פי תוכניות הלימודים והנחיות משרד החינוך. אוריינות שפה היא הבסיס לרכישת מיומנויות בתחומי דעת אחרים, ולכן חשוב להעריכה לאורך שנים, ובפרט בשלב החינוך היסודי.

ההערכה החיצונית, המבוססת על מבחני הישגים סטנדרטיים ואובייקטיביים, מאפשרת לבתי הספר לבחון את הישגיהם מול אמת מידה ארצית. בימים אלו נמסרים לבתי הספר דוחות בית ספריים המפרטים את נתוני ההישגים של כלל שכבת ד' ושל קבוצות התלמידים המרכיבות אותה. לצד נתוני בית הספר מוצגים נתוני קבוצות השוואה ארציות רלוונטיות (כלל דוברי השפה, ותלמידי בתי הספר דוברי השפה מאותו רקע חברתי-כלכלי).

חשוב לציין שאין משמעות להשוואה בין ממוצעי הציון הכולל בשפת אם עברית לבין ההישגים המקבילים בשפת אם ערבית, שכן לכל מגזר שפה יש מבחן משלו, המבוסס על תכנית לימודים משלו ועל הגדרה משלו של היכולות שהתלמיד אמור להפגין בשלב לימוד זה. בדומה לכך, רמות הביצוע בשפת אם עברית נבדלות מאלו בשפת אם ערבית ואי אפשר להשוותן אלו לאלו, שכן לכל רמת ביצוע בשפה האחת תיאור איכותי שונה מזה של כל רמת ביצוע בשפה האחרת (גם אם שמותיהן דומים זה לזה), הן נקבעו על בסיס תוכניות לימודים שונות זו מזו, ויש להן מבחנים משלהן המודדים תמהיל יכולות משלהם.

תמונת ההישגים בכל שפה שתוצג להלן, ובכלל זה הפערים בממוצעי ההישגים בין קבוצות תלמידים, פיזור הציונים והתפלגות התלמידים לרמות ביצוע בהבנת הנקרא, מזמנים נקיטת צעדים ועיצוב תוכניות התערבות כחלק ממדיניות למתן מענים דיפרנציאליים, לשוויון הזדמנויות, לקידום ולמיצוי יכולות בשפה ולצמצום פערים.

הערכה חיצונית בשפת אם עברית

השתתפות

בהערכה החיצונית בשפת אם עברית השתתפו 70,651 תלמידי כיתות ד' הלומדים ב-1,416 בתי ספר בפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי. שיעור השתתפות בכלל בתי הספר עמד על 79% מן התלמידים. בנוסף, השתתפו בהערכה 336 בתי ספר בפיקוח החרדי, אך נתוניהם אינם מתפרסמים בדוח זה, שכן ההשתתפות של בתי הספר בפיקוח החרדי היא חלקית ואיננה מייצגת אוכלוסייה זו.¹

אחוז התשובות הנכונות

ממוצע שיעור התשובות הנכונות עמד על 71% מכלל שאלות מבחן ההישגים בשפת אם עברית.

הציון הכולל בשפת אם עברית בסולם רב-שנתי

שנת תשפ"ב נקבעה כשנת הבסיס – השנה הראשונה לביצוע ההערכה החיצונית בשפת אם עברית במתכונתה הנוכחית. בשנה זו הממוצע הארצי של **הציון הכולל בשפת אם עברית** בסולם הרב-שנתי הועמד על 300 נקודות, וסטיית התקן הארצית הועמדה על 50 נקודות.²

רקע חברתי-כלכלי:³ ממוצע הציון הכולל בעברית של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה עמד על 310 נקודות, הממוצע של תלמידים מרקע בינוני עמד על 297 נקודות, וזה של תלמידים מרקע נמוך עמד על 278 נקודות. הפער שבין ממוצע הציון הכולל בעברית של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה לבין זה של תלמידים מרקע נמוך עמד על 32 נקודות (כשני שלישים מסטיית התקן).

מגדר: ממוצע הציון הכולל בעברית של הבנות עמד על 305 נקודות והממוצע של הבנים עמד על 294 נקודות, ומכאן שהפער הבין-מגדרי הוא 11 נקודות (כחמישית סטיית תקן) לטובת הבנות.

סוג הפיקוח הבית ספרי: ממוצע הציון הכולל בעברית של תלמידים בבתי ספר בפיקוח הממלכתי (299 נקודות) דומה לזה של תלמידים בבתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי (303 נקודות).

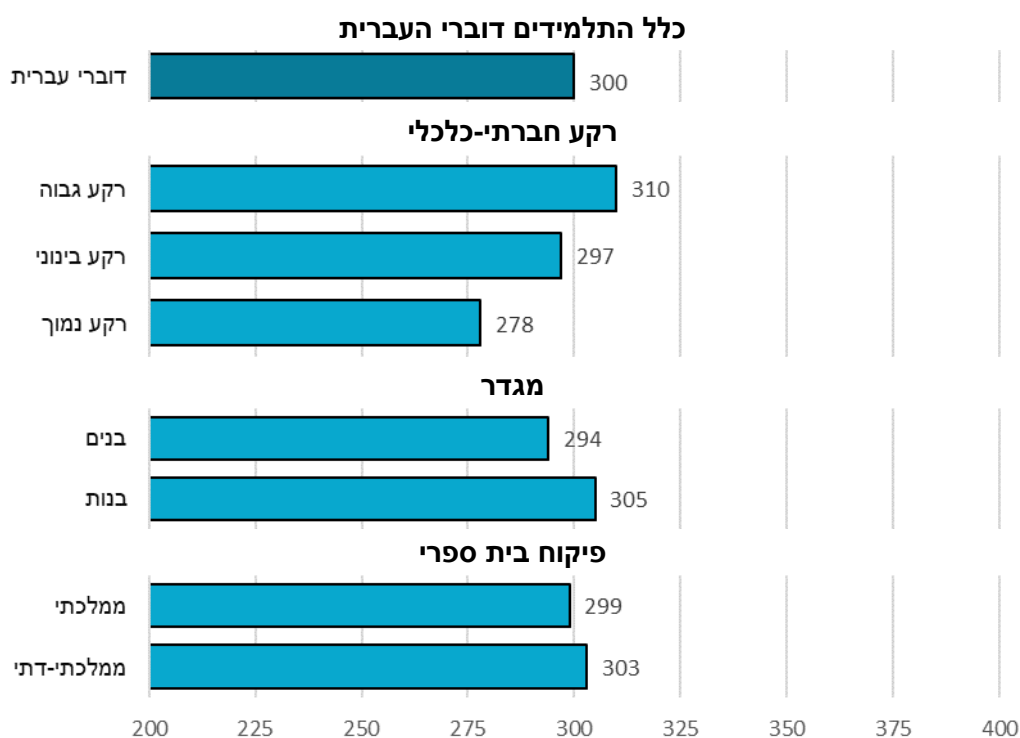
אפשר להתבונן על הפערים בין קבוצות רקע חברתי-כלכלי ומגדר, ולהשוות אותם למבחנים שנערכו בשנים קודמות, במונחים של סטיות תקן. הפערים שנמצאו בהערכה הנוכחית – בין קבוצות רקע חברתי-כלכלי שונות (כשני שלישים סטיית תקן בין תלמידים מרקע גבוה ואלו מרקע נמוך) ובין בנים ובנות (כחמישית סטיית תקן) – הם בסדרי גודל דומים לאלו שנמצאו במבחנים קודמים בשפת אם עברית בשכבות גיל דומות. ייתכן שהקורונה ותהליכים נוספים שהתרחשו במערכת החינוך השפיעו באופן דומה על הקבוצות השונות, ולכן הפערים נותרו דומים.

¹ בהערכה החיצונית בשפת אם עברית לכיתות ד' השתתפו תלמידים מ-336 בתי ספר בפיקוח חרדי, מהם 205 בתי ספר המשתייכים לרשת "בני יוסף", 77 בתי ספר שאינם משתייכים לרשתות (כולם במעמד מוכר שאינו רשמי) ו-53 בתי ספר בזרם הממלכתי-חרדי. בבתי ספר אלו הועברו טקסטים ייעודיים שהתכנים שלהם מותאמים לאורח חייהם של התלמידים החרדיים.

² ככלל, נתוני ההישגים מחושבים ללא נתוני התלמידים עם צרכים מיוחדים – תלמידים משולבים (זכאי סל שילוב אישי ומוסדי) ותלמידים עולים חדשים הנמצאים בארץ בין שנה לשלוש שנים – ואילו הישגיהם של תלמידים עם צרכים מיוחדים מדווחים בנפרד מהישגיהם של שאר התלמידים.

³ הנבחים חולקו לשלוש קבוצות של רקע חברתי-כלכלי אישי לפי עשירון מדד הטיפוח "שטראוס" שהתלמידים משויכים אליו: רקע נמוך – עשירונים 8 עד 10; רקע בינוני – עשירונים 4 עד 7; רקע גבוה – עשירונים 1 עד 3.

תרשים 1: ממוצע הציון הכולל בהערכה חיצונית בשפת אם עברית

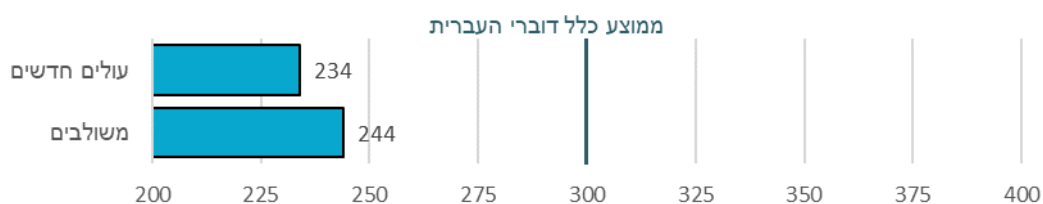

להלן מוצגים הישגיהם של תלמידים עם צרכים מיוחדים הלומדים בכיתות רגילות, ובכלל זה תלמידים משולבים (זכאי סל שילוב אישי ומוסדי) ותלמידים עולים חדשים הנמצאים בארץ בין שנה לשלוש שנים, וזאת לצד הישגי שאר התלמידים (שאינם עולים חדשים או משולבים).

תלמידים עם צרכים מיוחדים: ממוצע הציון הכולל בעברית של תלמידים משולבים עומד על 244 נקודות, קטן ב-56 נקודות (יותר מסטיית תקן) מהממוצע של כלל התלמידים דוברי העברית.

ממוצע הציון הכולל בעברית של תלמידים עולים חדשים עומד על 234 נקודות, קטן ב-66 נקודות (סטיית תקן ושליש) מהממוצע של כלל התלמידים דוברי העברית.

תרשים 2: ממוצע הציון הכולל בהערכה חיצונית בשפת אם עברית – תלמידים עם צרכים מיוחדים

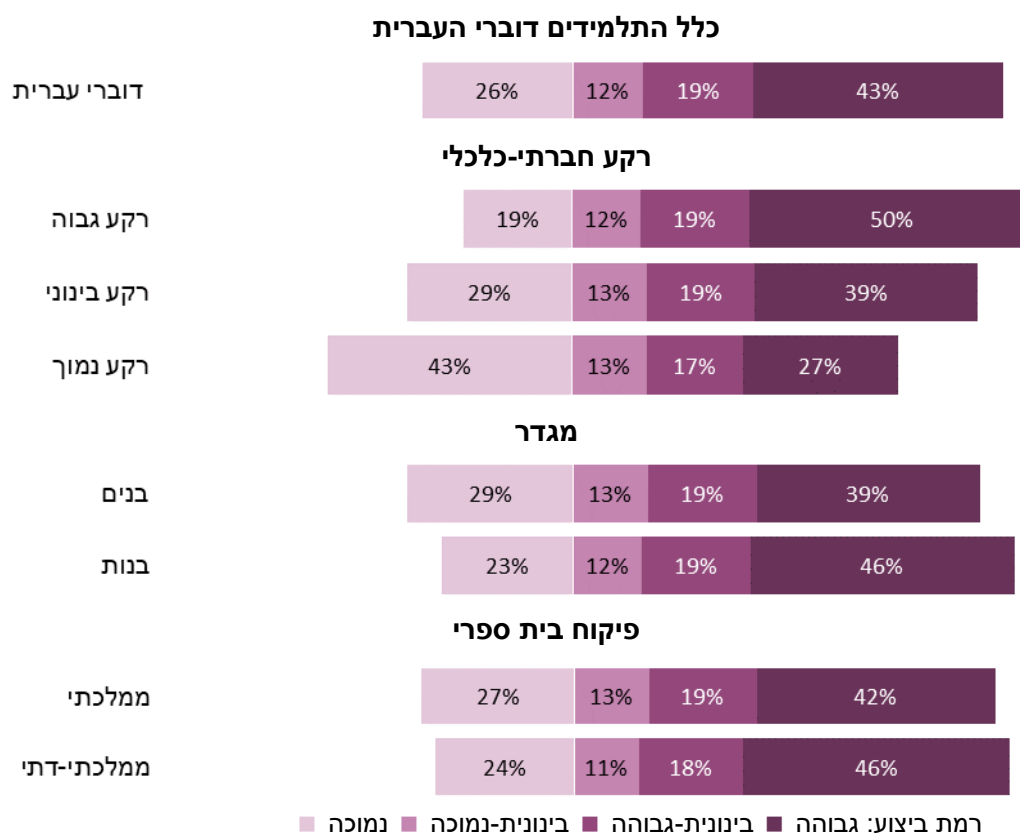
פיזור הציונים הוא הפער שבין הציון המייצג את האחוזון ה-90 (הציון ש-10% מציוני התלמידים מצויים מעליו) ובין הציון המייצג את האחוזון ה-10 (הציון ש-10% מהתלמידים מצויים מתחתיו). פיזור הציונים בעברית של כלל דוברי העברית בתשפ"ב עומד על 119 נקודות, כלומר טווח הציונים של 80% מן התלמידים שקול ליותר משתי סטיות תקן. פיזור זה נחשב לפיזור גדול מאוד, והוא מעיד על הטרוגניות בציונים בעברית. פיזור ציונים גדול במיוחד נרשם בקרב תלמידים עם צרכים מיוחדים, ובמידת-מה גם בקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך.

רמות ביצוע בהבנת הנקרא בעברית

במחקר נקבעו **רמות ביצוע** והן משקפות את יכולות התלמידים בהבנת הנקרא בעברית ונותנות פשר לציונים במבחן. בנספח שלהלן מוצג תיאור מפורט של המיומנויות והפעולות שתלמידים בכל אחת מארבע רמות הביצוע במבחן בשפת אם עברית לכיתה ד' – רמה 'נמוכה', רמה 'בינונית-נמוכה', רמה 'בינונית-גבוהה', ורמה 'גבוהה' – שולטים בהן.

כלל דוברי העברית: כרבע מהתלמידים דוברי העברית (26%) סווגו לרמת הביצוע ה-'נמוכה', והם הצליחו, על פי רוב, לאתר מידע גלוי המופיע במקום בולט בטקסט, לבצע הסקות פשוטות ולזהות קשרים לוגיים מפורשים בטקסט בין יחידות לשוניות קטנות. כמעט שליש מהתלמידים סווגו לאחת משתי רמות הביצוע הבינוניות (12% ברמה ה-'בינונית-נמוכה' ו-19% ברמה ה-'בינונית-גבוהה'). פחות ממחצית מהתלמידים (43%) סווגו לרמת הביצוע ה-'גבוהה', המעידה על שליטה בכל הפעולות והמיומנויות שתוכנית הלימודים בעברית מצפה להן מתלמידי כיתה ד'.

תרשים 3: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית

רקע חברתי-כלכלי: כחמישית מהתלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה (19%) סווגו לרמת הביצוע ה-'נמוכה', וזאת לעומת יותר משני חמישיות מהתלמידים מרקע נמוך (43%). כמו כן, מחצית מהתלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה (50%) סווגו לרמת הביצוע ה-'גבוהה', וזאת לעומת רק כרבע מהתלמידים מרקע נמוך (27%).

מגדר: הפער המגדרי מתבטא בכך שבקרב בנות נרשם שיעור גבוה יותר של תלמידות ברמת הביצוע ה-'גבוהה' (46%, לעומת 39% בקרב בנים) ושיעור נמוך יותר של תלמידות ברמת הביצוע ה-'נמוכה' (23%, לעומת 29% בקרב בנים).

סוג הפיקוח הבית ספרי: אף כי לא נרשמו פערים ניכרים בין התלמידים בבתי ספר בפיקוח הממלכתי לבין בתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי, מסתמן פער הקטן מ-5% בשיעורי התלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' (24% בפיקוח הממלכתי-דתי, לעומת 27% בפיקוח הממלכתי) וברמת הביצוע ה-'גבוהה' (46% לעומת 42%, בהתאמה) לטובת בתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי.

התפלגות בתי הספר לפי שיעורי תלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית

ניתן לאפיין כל אחד מבתי הספר לפי שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית:

- במחצית מבתי הספר (50%) – לפחות רבע מן התלמידים הם ברמת הביצוע ה-'נמוכה', ובשמינית מבתי הספר (12%) – לפחות מחצית מהתלמידים הם ברמת ביצוע זו.
- בחמישה מכל שישה בתי ספר (84%) – לפחות רבע מהתלמידים הם ברמת הביצוע ה-'גבוהה', ובכשליש מבתי הספר (31%) – לפחות מחצית מהתלמידים הם ברמת ביצוע זו.
- שליש מבתי הספר דוברי העברית (34%) מתאפיינים בהטרוגניות גבוהה של יכולות התלמידים בהבנת הנקרא: לפחות רבע מתלמידיהם הם ברמת הביצוע ה-'נמוכה' ולפחות רבע ברמת הביצוע ה-'גבוהה'. הדבר מהווה אתגר בפני מורים ומצריך הוראה שנותנת מענה לצרכים שונים של תלמידים הנבדלים במיומנותיהם בהבנת הנקרא.

עמדות תלמידים כלפי לימודי שפת אם עברית

עמדות התלמידים כלפי לימודי השפה העברית מוצגות באמצעות מדדים מסכמים מבטאים את ממוצע שיעורי התלמידים המסכימים עם הנאמר בהיגדים המרכיבים אותם. שני המדדים המסכמים הם: (1) החשיבות המיוחסת ללימודי העברית, ו-(2) תחושת המסוגלות, האהבה והעניין בלימודי העברית.

נמצא כי 85% מתלמידי כיתות ד' מייחסים ללימודי העברית חשיבות וכי 62% מתלמידי כיתות ד' מדווחים על תחושת הצלחה ומסוגלות בעברית וכן על כך שהם מתעניינים בלימודי העברית ואוהבים אותם.

שיעור הבנות המגלות עמדות חיוביות כלפי לימודי העברית גבוה משיעור הבנים המגלים עמדות כאלה. הפער הבין-מגדרי עומד על כ-10% בתחושת הצלחה ומסוגלות בעברית (68% לעומת 57%, בהתאמה) ועל 5% בייחוס חשיבות ללימודי העברית (87% לעומת 82%, בהתאמה).

בשני המדדים לא נמצאו הבדלים של ממש על רקע חברתי-כלכלי או על רקע סוג פיקוח – ממלכתי או ממלכתי-דתי.

הערכה חיצונית בשפת אם ערבית

השתתפות

בהערכה החיצונית בשפת אם ערבית השתתפו 25,209 תלמידי כיתות ד' הלומדים ב־452 בתי ספר. שיעור ההשתתפות בכלל בתי הספר עמד על 85% מן התלמידים.

אחוז התשובות הנכונות

ממוצע שיעור התשובות הנכונות עמד על 39% מכלל שאלות מבחן ההישגים בשפת אם ערבית.

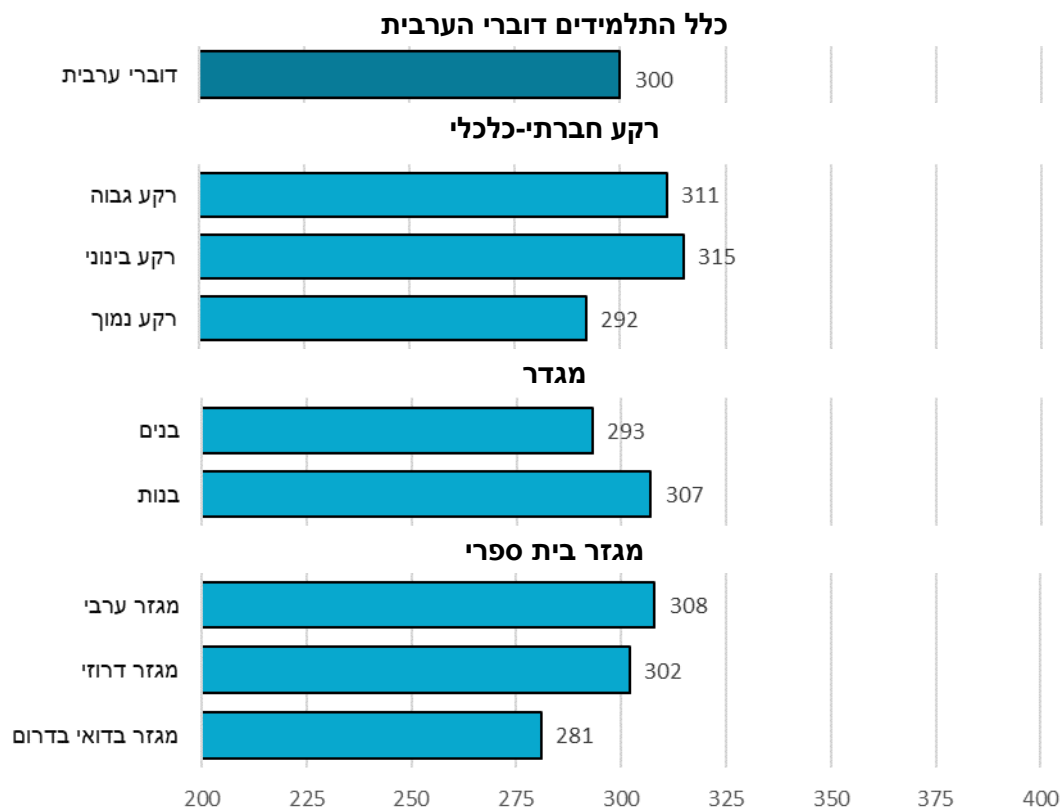
הציון הכולל בשפת אם ערבית בסולם רב שנתי

שנת תשפ"ב נקבעה כשנת הבסיס – השנה הראשונה לביצוע ההערכה החיצונית בשפת אם ערבית במתכונתה הנוכחית. בשנה זו הממוצע הארצי של **הציון הכולל בשפת אם ערבית** בסולם הרב-שנתי הועמד על 300 נקודות, וסטיית התקן הארצית הועמדה על 50 נקודות.

רקע חברתי-כלכלי:⁴ ממוצע הציון הכולל בערבית של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה עמד על 311 נקודות, הממוצע של תלמידים מרקע בינוני עמד על 315 נקודות, וזה של תלמידים מרקע נמוך עמד על 292 נקודות. הפער שבין ממוצע הציון הכולל בערבית של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה או בינוני לבין זה של תלמידים מרקע נמוך עמד על כ-20 נקודות (כשתי חמישיות סטיית התקן).

מגדר: ממוצע הציון הכולל בערבית של הבנות עמד על 307 נקודות והממוצע של הבנים עמד על 293 נקודות, ומכאן שהפער הבין-מגדרי הוא 13 נקודות (כרבע סטיית תקן) לטובת הבנות.

תרשים 4: ממוצע הציון הכולל בהערכה חיצונית בשפת אם ערבית

⁴ הנבחנים חולקו לשלוש קבוצות של רקע חברתי-כלכלי לפי עשירון מדד הטיפוח "שטראוס" שהתלמידים משויכים אליו: רקע נמוך – עשירונים 8 עד 10; רקע בינוני – עשירונים 4 עד 7; רקע גבוה – עשירונים 1 עד 3.

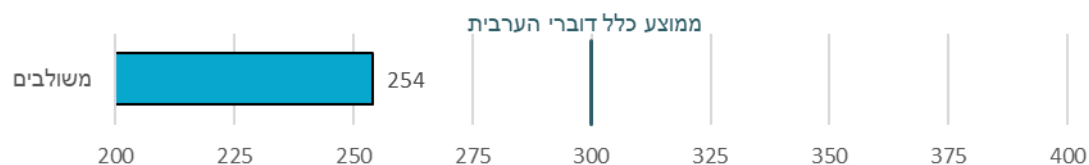
מגזר: ממוצע הציון הכולל בערבית של תלמידים בבתי ספר במגזר הערבי עמד על 308 נקודות, הממוצע של תלמידים במגזר הדרוזי עמד על 302 נקודות, וזה של תלמידים במגזר הבדואי בדרום עמד על 281 נקודות. הפער שבין ממוצע הציון הכולל בערבית של תלמידים במגזר הערבי לבין זה של תלמידים במגזר הבדואי בדרום עמד על 27 נקודות (כמחצית סטיית תקן), ואילו הממוצעים של תלמידי המגזר הערבי והמגזר הדרוזי אינם שונים זה מזה במידה ניכרת.

אפשר להתבונן על הפערים בין קבוצות רקע חברתי-כלכלי, מגדר ומגזר, ולהשוות אותם למבחנים שנערכו בשנים קודמות, במונחים של סטיות תקן. הפערים שנמצאו בהערכה הנוכחית – בין קבוצות רקע חברתי-כלכלי שונות (כשתי חמישיות סטיית תקן בין תלמידים מרקע בינוני ואלו מרקע נמוך), בין בנים ובנות (כרבע סטיית תקן) ובין המגזרים השונים (כחצי סטיית תקן בין המגזר הערבי והבדואי בדרום) – הם בסדרי גודל דומים לאלו שנמצאו במבחנים קודמים בשפת אם ערבית בשכבות גיל דומות. ייתכן שהקורונה ותהליכים נוספים שהתרחשו במערכת החינוך השפיעו באופן דומה על הקבוצות השונות, ולכן הפערים נותרו דומים.

להלן מוצגים הישגיהם של תלמידים עם צרכים מיוחדים הלומדים בכיתות רגילות, קרי תלמידים משולבים (זכאי סל שילוב אישי ומוסדי).

תלמידים עם צרכים מיוחדים: ממוצע הציון הכולל בערבית של תלמידים משולבים עומד על 254 נקודות, והוא קטן ב-46 נקודות (כמעט סטיית תקן) מהממוצע של כלל התלמידים דוברי הערבית.

תרשים 5: ממוצע הציון הכולל בהערכה חיצונית בשפת אם ערבית – תלמידים משולבים

פיזור הציונים הוא הפער שבין הציון המייצג את האחוזון ה-90 (הציון ש-10% מציוני התלמידים מצויים מעליו) ובין הציון המייצג את האחוזון ה-10 (הציון ש-10% מהתלמידים מצויים מתחתיו). פיזור הציונים בערבית של כלל דוברי הערבית בתשפ"ב עומד על 120 נקודות, כלומר טווח הציונים של 80% מן התלמידים שקול ליותר משתי סטיות תקן. פיזור זה נחשב לפיזור גדול מאוד, והוא מעיד על הטרוגניות בציונים בערבית. פיזור ציונים גדול במיוחד נרשם בקרב תלמידים עם צרכים מיוחדים, ובמידת-מה גם בקרב תלמידים במגזר הבדואי בדרום ובקרב בנים.

רמות ביצוע בהבנת הנקרא בערבית

במחקר נקבעו **רמות ביצוע** והן משקפות את יכולות התלמידים בהבנת הנקרא בערבית ונותנות פשר לציונים במבחן. בנספח שלהלן מוצג תיאור מפורט של המיומנויות והפעולות שתלמידים בכל אחת מארבע רמות הביצוע במבחן בשפת אם ערבית לכיתה ד' – רמה 'נמוכה מאוד', רמה 'נמוכה', רמה 'בינונית' ורמה 'גבוהה' – שולטים בהן.

כלל דוברי הערבית: כמחצית מהתלמידים דוברי הערבית (48%) סווגו לרמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד', והם מגלים קושי רב בהבנת הנקרא, שיכול להעיד על רמה נמוכה מאוד של מיומנויות קריאה בסיסיות. עוד כשליש מהתלמידים (34%) סווגו לרמה ה-'נמוכה'. כשישית מהתלמידים (15%) סווגו לרמה ה-'בינונית', ורק 3% מהתלמידים סווגו לרמה ה-'גבוהה', המעידה על שליטה בכל הפעולות והמיומנויות שתוכנית הלימודים בערבית מצפה להן מתלמידי כיתה ד'.

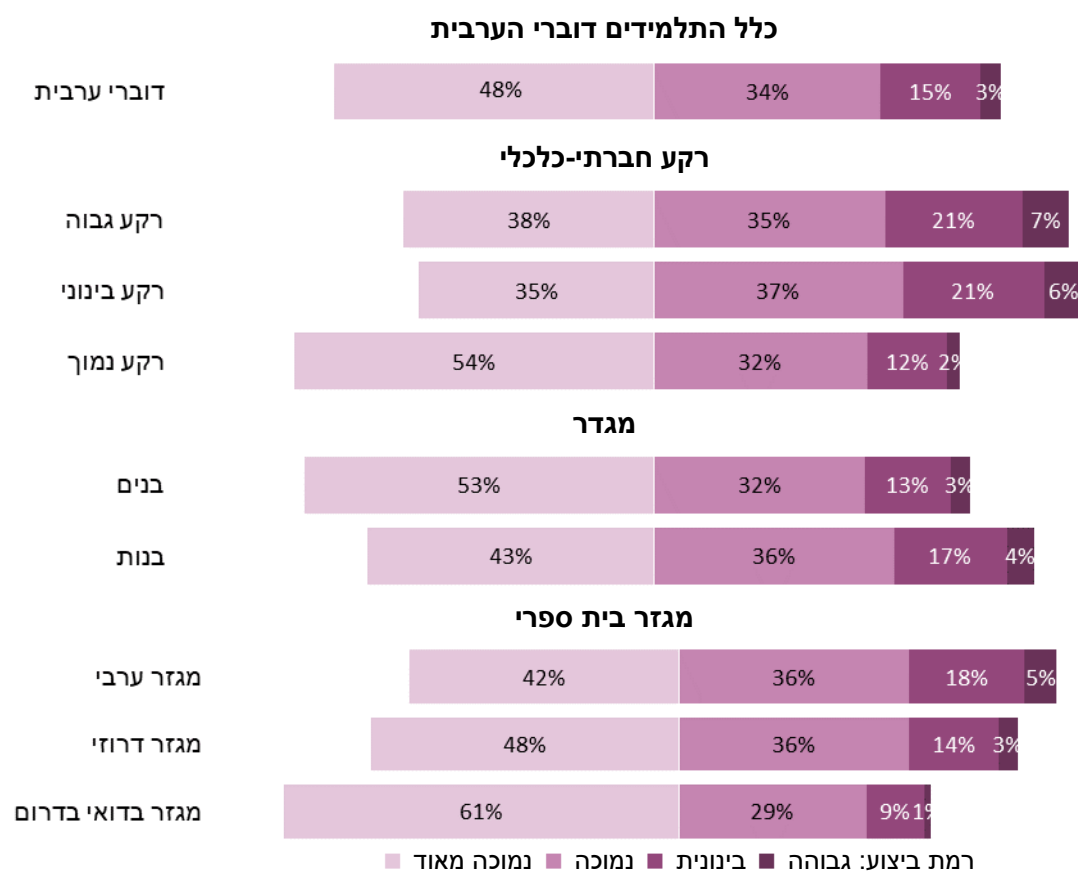
רקע חברתי-כלכלי: כשליש מהתלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני (35%) סווגו לרמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד', וזאת לעומת יותר ממחצית מהתלמידים מרקע נמוך (54%) שסווגו לרמה זו. כמו כן,

כרבע מהתלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני (27%) סווגו לאחת מבין שתי רמות הביצוע הגבוהות יותר בהבנת הנקרא בערבית – הרמה ה-בינונית או הרמה ה-גבוהה – וזאת לעומת רק כשביעית מהתלמידים מרקע נמוך (14%).

מגדר: הפער המגדרי מתבטא בכך שבקרב בנים נמצא שיעור גבוה יותר של תלמידים ברמת הביצוע ה-נמוכה מאוד (53%, לעומת 43% בקרב בנות).

מגזר: כשתי חמישיות מהתלמידים במגזר הערבי (42%) וכמחצית מהתלמידים במגזר הדרוזי (48%) סווגו לרמת הביצוע ה-נמוכה מאוד, וזאת לעומת שלוש חמישיות מהתלמידים במגזר הבדואי בדרום (61%). כמו כן, כרבע מהתלמידים במגזר הערבי (23%) סווגו לאחת מבין שתי רמות הביצוע הגבוהות יותר בהבנת הנקרא בערבית – הרמה ה-בינונית או הרמה ה-גבוהה – וזאת לעומת כששית מהתלמידים במגזר הדרוזי (17%) ורק עשירית מהתלמידים במגזר הבדואי בדרום (10%).

תרשים 6: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית

התפלגות בתי הספר לפי שיעורי תלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית

ניתן לאפיין כל אחד מבתי הספר לפי שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית:

- בחמישה מכל שישה בתי הספר (83%) – לפחות רבע מהתלמידים הם ברמת הביצוע ה-**נמוכה מאוד**, וב-44% מבתי הספר – לפחות מחצית מהתלמידים הם ברמת ביצוע זו.
- רק ב-8% מבתי הספר – עשירית מהתלמידים או יותר מזה הם ברמת הביצוע ה-**גבוהה**.

ממצאים אלו ממחישים את חומרת המצב בקרב בתי הספר דוברי הערבית, שברבים מהם שיעורים יש גבוהים של תלמידים ברמות הביצוע הנמוכות, בעוד שיעורי התלמידים ברמת הביצוע הגבוהה ביותר קטנים מאוד.

עמדות תלמידים כלפי לימודי שפת אם ערבית

עמדות התלמידים כלפי לימודי השפה הערבית מוצגות באמצעות מדדים מסכמים מבטאים את ממוצע שיעורי התלמידים המסכימים עם הנאמר בהיגדים המרכיבים אותם. שני המדדים המסכמים הם: (1) החשיבות המיוחסת ללימודי הערבית, ו-(2) תחושת המסוגלות, האהבה והעניין בלימודי הערבית.

נמצא כי 91% מתלמידי כיתות ד' מייחסים ללימודי הערבית חשיבות וכי 82% מתלמידי כיתות ד' מדווחים על תחושת הצלחה ומסוגלות בערבית וכן על כך שהם מתעניינים בלימודי הערבית ואוהבים אותם.

שיעורי הבנות המגלות עמדות חיוביות כלפי לימודי הערבית גבוהים משיעורי הבנים. הפער הבין-מגדרי עומד על כמעט 10% בתחושת הצלחה ומסוגלות בערבית (85% לעומת 77%, בהתאמה) ועל 5% בייחוס חשיבות ללימודי הערבית (93% לעומת 88%, בהתאמה).

בקרב תלמידים במגזר הבדואי בדרום נמצא ששיעור התלמידים המייחסים ללימודי הערבית חשיבות נמוך מזה של התלמידים במגזרים האחרים (87%, לעומת 92% בקרב תלמידים במגזרים הערבי והדרוזי).

נספחים

לוח 1: פירוט המיומנויות בהבנת הנקרא בשפת אם עברית בחלוקה לרמות ביצוע

רמת ביצוע	תיאור הפעולות שהתלמידים מצליחים לבצע
נמוכה	התלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' מצליחים בדרך כלל: א. לאתר מידע גלוי המופיע במקום בולט בטקסט, למשל בתחילת הטקסט או במקום מוגדר בטקסט שיש אליו הפניה. ב. לבצע הסקות פשוטות המתבססות על פרטי מידע גלויים הסמוכים זה לזה בטקסט. ג. לבצע הסקות פשוטות הנובעות מן הטקסט בבירור, למשל הסקות "אוטומטיות" המבוססות על ידע עולם של הילדים. ד. לזהות קשרים לוגיים מפורשים בטקסט בין יחידות לשוניות קטנות המופיעות בתוך משפט או בשני משפטים סמוכים זה לזה. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' עמד על 40%.
בינונית-נמוכה	התלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית-נמוכה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמת הביצוע הנמוכה ביותר, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאתר מידע גלוי המופיע ביחידה רחבה בטקסט, למשל במקטע רחב אחד או בכמה מקטעים רצופים בטקסט. ב. להבין קשרים לוגיים שאינם מפורשים בטקסט בין יחידות לשוניות קטנות המופיעות בתוך משפט או בין שני משפטים סמוכים. ג. להבין משמעויות של מילים בהתבסס על הקשר ברור בטקסט. ד. להבין אזכורים המתייחסים למילה בטקסט ולזהות מילה זו. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית-נמוכה' עמד על 67%.
בינונית-גבוהה	התלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית-גבוהה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמות הביצוע הנמוכות מרמה זו, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאחזר מידע גלוי ולייצג אותו בטבלה פשוטה או בתרשים פשוט, למשל בטבלה או בתרשים בעלי מספר מצומצם של רכיבים הנוגעים לחלק מהטקסט. ב. להסיק מסקנות המשתמעות מן הטקסט. ג. להבין קשרים לוגיים בין פסקאות בטקסט או בין שני משפטים בפסקה שאינם סמוכים זה לזה. ד. להבין משמעויות של מילים ושל צירופים בהקשר טקסטואלי מורכב. ה. להבין את המשתמע מאמצעים ספרותיים ולשוניים בטקסט, כגון שפה פיגורטיבית ומטפורות פשוטות. ו. להבין אזכורים המתייחסים לרעיון שלם בטקסט ולזהות רעיון זה. ז. להבין את מגוון הרעיונות המובעים בטקסט, את מטרת הטקסט ואת עמדת הכותב. ח. לגבש עמדה אישית המבוססת על הכתוב בטקסט ולנמקה. ט. ליישם את הנלמד בטקסט בהקשרים קרובים אחרים. י. למזג מידע משני מקומות בטקסט או משני טקסטים קצרים כדי לזהות קשרים בין רעיונות. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית-גבוהה' עמד על 76%.
גבוהה	התלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמות הביצוע הנמוכות מרמה זו, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאחזר מידע גלוי ולייצג אותו בטבלה מורכבת או בתרשים מורכב, למשל בטבלה או בתרשים מרובי רכיבים ומרובי ממדים. ב. לחלק פרטי מידע לקטגוריות ולהכליל או להשוות בין רעיונות כדי לפרש את הטקסט. ג. לספק פרשנויות מורכבות באשר לתוכן הטקסט ולבססן על הטקסט באופן מלא. ד. לזהות אמצעים ספרותיים ורטוריים המשמשים להצגת רעיונות ועמדות ולהעריכם. ה. למזג רעיונות מורכבים או שאינם מוכרים לקורא המופיעים לאורך הטקסט או בכמה טקסטים. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' עמד על 89%.

לוח 2: פירוט המיומנויות בהבנת הנקרא בשפת אם ערבית בחלוקה לרמות ביצוע

רמת ביצוע	תיאור הפעולות שהתלמידים מצליחים לבצע
נמוכה מאוד	תלמידים ברמה זו מצליחים בדרך כלל: לאחר מידע גלוי באמצעות הפניה למקום מוגדר בטקסט. ביצועי התלמידים ברמה זו מצביעים על קושי רב בהבנת הנקרא שיכול להעיד על רמה נמוכה מאוד של מיומנויות קריאה בסיסיות. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' עמד על 21%.
נמוכה	התלמידים ברמה ה-'נמוכה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמת הביצוע הנמוכה ביותר, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאתר מידע או רעיון גלוי המופיע במקטע אחד או בכמה מקטעים רצופים בטקסט. ב. לאחזר מידע גלוי מהטקסט ולייצגו בטבלה או בתרשים מלאים בחלקם. ג. להסיק קשרים לוגיים גלויים במשפט או בפסקה בעלי מבנה לשוני פשוט. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' עמד על 48%.
בינונית	התלמידים ב-'רמה הבינונית' מצליחים לבצע את הפעולות ברמות הביצוע הנמוכות מרמה זו, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לזהות את המטרה של מרכיבים בטקסט (איורים, תרשימים, תיבות טקסט וכדומה) מתוך אפשרויות נתונות. ב. להסיק משמעויות של מילים בהתבסס על הקשר ברור בטקסט. ג. להבחין בין דעה לעובדה. ד. להסיק מסקנות מרכזיות המשתמעות מן הטקסט. ה. לזהות קשרים לוגיים לא גלויים במשפט או בפסקה בעלי מבנה לשוני מורכב. ו. לערוך השוואה בין עובדות או בין רעיונות בהתבסס על פרמטרים נתונים להשוואה. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית' עמד על 67%.
גבוהה	התלמידים ברמה ה-'גבוהה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמות הביצוע הנמוכות מרמה זו, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאחזר מידע מכמה מקומות בטקסט ולייצג אותו בטבלה או בתרשים. ב. לספק פרשנויות לרעיונות המופיעים בטקסט. ג. ליישם רעיונות המופיעים בטקסט בהקשרים קרובים אחרים. ד. למזג רעיונות המופיעים בטקסט כולו או בכמה טקסטים. ה. לאפיין את הדמויות בסיפור ולהעריך. ו. להעריך את תוכן ומטרת הטקסט או את עמדת המחבר. ז. להעריך את אמינות המידע שבטקסט. ח. לגבש עמדה אישית המבוססת על הכתוב בטקסט ולהביעה. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' עמד על 81%.

לוח 3: ריכוז נתוני הערכה חיצונית בשפת אם עברית לכיתות ד'

רמות ביצוע בהבנת הנקרא				ציון כולל בסולם רב-שנתי				נתוני השתתפות	
רמה 'גבוהה'	רמה 'בינונית-גבוהה'	רמה 'בינונית-נמוכה'	רמה 'נמוכה'	פיזור ציונים (פער)	ציון אחוזון 90	ציון אחוזון 10	סטיית תקן	ציון ממוצע	מספר נבחנים
כלל דוברי העברית									
43%	19%	12%	26%	119	357	238	50	300	64,119 סך הכול
רקע חברתי-כלכלי									
50%	19%	12%	19%	110	364	254	46	310	32,405 גבוה
39%	19%	13%	29%	117	353	236	49	297	21,964 בינוני
27%	17%	13%	43%	131	339	208	55	278	9,596 נמוך
מגדר									
39%	19%	13%	29%	119	351	232	50	294	31,108 בנים
46%	19%	12%	23%	118	362	244	49	305	33,011 בנות
סוג פיקוח בית ספרי									
42%	19%	13%	27%	119	356	237	50	299	46,588 ממלכתי
46%	18%	11%	24%	118	360	242	49	303	17,531 ממלכתי-דתי
תלמידים עם צרכים מיוחדים*									
---	---	---	---	158	308	150	62	234	212 עולים
---	---	---	---	153	317	164	61	244	6,320 משולבים

לוח 4: ריכוז נתוני הערכה חיצונית בשפת אם ערבית לכיתות ד'

רמות ביצוע בהבנת הנקרא				ציון כולל בסולם רב-שנתי				נתוני השתתפות	
רמה 'גבוהה'	רמה 'בינונית'	רמה 'נמוכה'	רמה 'נמוכה מאוד'	פיזור ציונים (פער)	ציון אחוזון 90	ציון אחוזון 10	סטיית תקן	ציון ממוצע	מספר נבחנים
כלל דוברי הערבית									
3%	15%	34%	48%	120	357	237	50	300	23,028 סך הכול
רקע חברתי-כלכלי									
7%	21%	35%	38%	115	367	252	48	311	1,370 גבוה
6%	21%	37%	35%	112	369	257	46	315	6,624 בינוני
2%	12%	32%	54%	120	350	230	50	292	15,004 נמוך
מגדר									
3%	13%	32%	53%	126	352	226	52	293	10,985 בנים
4%	17%	36%	43%	115	362	247	47	307	12,043 בנות
מגזר בית ספרי									
5%	18%	36%	42%	113	363	250	47	308	14,027 ערבי
3%	14%	36%	48%	112	356	244	46	302	2,034 דרוזי
1%	9%	29%	61%	126	340	214	53	281	5,984 בדואי בדרום
תלמידים עם צרכים מיוחדים*									
---	---	---	---	146	322	176	57	254	2,181 משולבים

* בנוגע לתלמידים עם צרכים מיוחדים, שהם אוכלוסיות הטרוגניות מבחינת מאפיינים, מוצגים נתוני ההשתתפות ונתוני הציון הכולל בשפת אם בסולם רב שנתי. נתוני ההישגים של כלל דוברי השפה ופלחי האוכלוסייה מחושבים ללא נתוני התלמידים עם צרכים מיוחדים.